

РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ В КОНТЕКСТІ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Реформування прокуратури є одним із визначальних напрямів судово-правової реформи в Україні, яка набула системного характеру після Революції Гідності 2014 року. Прокуратура, успадкувавши радянську модель із надмірними та неконтрольованими повноваженнями, протягом тривалого часу залишалась символом неефективності та корупції у правоохоронній системі держави. Подолання цієї спадщини потребувало не лише змін у законодавстві, а й глибокої інституційної перебудови та трансформації правової культури всередині самої прокуратури.

Питання реформування прокуратури нерозривно пов'язане із зовнішніми зобов'язаннями України перед Радою Європи, Венеційською комісією та Європейським Союзом, що набули особливої актуальності після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році. Водночас внутрішні виклики — вимоги громадянського суспільства, тиск антикорупційних організацій та необхідність здобуття суспільної довіри — не менш відчутно стимулювали трансформацію інституту прокуратури. Комплексний аналіз цих процесів залишається актуальним, оскільки реформа ще не завершена, а її результати безпосередньо впливають на стан верховенства права в Україні.

Метою даної роботи є дослідження процесу реформування прокуратури в контексті судово-правової реформи в Україні, аналіз ключових законодавчих та інституційних змін, а також оцінка досягнутих результатів і перспектив подальшої трансформації прокурорської системи відповідно до європейських стандартів.

Прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII стало відправною точкою системного реформування

прокурорської системи. Закон позбавив прокуратуру функції загального нагляду — одного з найхарактерніших атрибутів радянської прокуратури, що дозволяв прокурорам втручатися у діяльність будь-яких підприємств, установ та організацій без конкретних процесуальних підстав. Скасування цієї функції не лише обмежило правову експансію прокуратури, а й сприяло формуванню чіткіших меж компетенції різних правоохоронних інститутів [1, с. 5].

Конституційна реформа 2016 року закріпила принципово новий статус прокуратури в системі державної влади. За оновленими положеннями Конституції України, прокуратура перестала бути самостійним конституційним органом із широкими наглядовими функціями та отримала чітко окреслений перелік повноважень.. Такий підхід відповідав рекомендаціям Венеційської комісії та загальноєвропейським стандартам організації прокуратури

Важливим інституційним нововведенням реформи стало створення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП) — колегіального органу, уповноваженого на проведення кваліфікаційного оцінювання прокурорів та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Запровадження цього механізму підзвітності відповідало на тривалу критику щодо безкарності прокурорів та корпоративної замкнутості прокурорського середовища. За своєю структурою КДКП передбачала участь представників громадянського суспільства, що мало забезпечити прозорість і незалежність оцінювання

Структурна реорганізація прокуратури відбулась у кілька послідовних етапів. Ключовим кроком стала ліквідація районних прокуратур та формування укрупнених окружних прокуратур у 2020 році відповідно до нової системи судоустрою. Це дозволило скоротити загальну кількість прокурорських органів із понад шестисот до порівняно невеликої кількості обласних і окружних прокуратур, що мало сприяти ефективнішому управлінню та раціональному використанню ресурсів.

Значним здобутком реформи стало створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), яка здійснює процесуальне керівництво розслідуваннями Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Законодавче закріплення незалежності САП від Генерального прокурора було спрямоване на запобігання політичному втручанням в розслідування корупційних справ щодо вищих посадових осіб. Функціонування цього інституту перебуває під пильною увагою як вітчизняного громадянського суспільства, так і міжнародних партнерів України

Реформування прокуратури в контексті судово-правової реформи є складним і багатовимірним процесом, що зачіпає як нормативно-правову базу, так і глибинні пласти правової культури та інституційної поведінки. Україна досягла суттєвого прогресу: скасовано функцію загального нагляду, закріплено нові конституційні засади діяльності прокуратури, створено механізми кваліфікаційного оцінювання та дисциплінарної відповідальності, проведено структурну реорганізацію прокурорської системи та засновано незалежну антикорупційну прокуратуру. Водночас реформа ще не завершена: збереження старих корпоративних практик, питання матеріального забезпечення прокурорів та виклики воєнного часу продовжують ускладнювати її реалізацію. Подальший поступ у реформуванні прокуратури безпосередньо пов'язаний із євроінтеграційним курсом України та необхідністю повної імплементації стандартів Ради Європи і Європейського Союзу, що є обов'язковою умовою на шляху до членства в ЄС.

Література:

1. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
2. Давиденко К. В. Реформування інституту прокуратури в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 115–123.

3. Венеційська комісія. Висновок щодо Закону України «Про прокуратуру». CDL-AD(2015)010. Рада Європи, 2015. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2015\)010-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2015)010-e)
4. Kostyuchenko O. Prosecution Reform in Ukraine: Institutional Changes and Their Effectiveness. URL: <https://www.academia.edu>